

Sygn. akt I ACa 1012/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 grudnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Piotr Górecki
Sędziowie:	SA Bogdan Wysocki (spr.) SA Mikołaj Tomaszewski
Protokolant:	st.sekr.sądowy Kinga Kwiatkowska

po rozpoznaniu w dniu 11 grudnia 2012 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **G. R. i małoletniego K. R. (1) i K. R. (2) działającego przez G. R.**

przeciwko **(...) spółce akcyjnej**

w W.

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Koninie

z dnia 26 lipca 2012 r., sygn. akt I C 846/11

1. **oddala obie apelacje;**

2. **koszty postępowania apelacyjnego między stronami wzajemnie znosi.**

/-/ B. Wysocki /-/ P. Górecki /-/ M. Tomaszewski

Sygn. akt I ACa 1012/12

UZASADNIENIE

Powodowie G. R. oraz małoletni K. R. (2) i K. R. (1) reprezentowani przez przedstawiciela ustawowego - ojca G. R. po ostatecznym sprecyzowaniu żądania złożyli pozew **przeciwko pozwanemu (...) S. A. w W.** i wnieśli o zasądzenie od strony pozwanej na ich rzecz:

- kwot po 100.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznane krzywdy, wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 10 maja 2010 r.,

- kwot po 50.000 zł tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie się sytuacji życiowej wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 10 maja 2010 r.,
- kwot po 500 zł tytułem renty uzupełniającej na rzecz powodów K. R. (2) i K. R. (1), płatnych miesięcznie z góry do 10 –go każdego miesiąca, wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 10 maja 2010 r.,

oraz o zasądzenie od strony pozwanej na rzecz powodów kosztów zastępstwa procesowego.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w stosunku do wszystkich powodów i zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego

Wyrokiem z dnia 26 lipca 2012 r. Sąd Okręgowy w Koninie

I. zasądził od pozwanego (...) S.A. z siedzibą w W.:

1. na rzecz powoda G. R. kwotę 65.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 07.06. 2011 r. do dnia zapłaty;

2. na rzecz powoda K. R. (2) kwotę 133.000 zł z ustawowymi odsetkami:

- **od kwoty 88.000 zł od dnia 07.06.2011 r. do dnia zapłaty;**
- **od kwoty 45.000 zł od dnia 14.12.2011 r. do dnia zapłaty;**

płatną do rąk jego przedstawiciela ustawowego G. R.,

3. na rzecz powoda K. R. (1) kwotę 150.000 zł z ustawowymi odsetkami:

- **od kwoty 100.000 zł od dnia 07.06.2011 r. do dnia zapłaty;**
- **od kwoty 50.000 zł od dnia 14.12.2011 r. do dnia zapłaty;**

płatną do rąk jego przedstawiciela ustawowego G. R..

II. zasądził od pozwanego na rzecz powoda K. R. (2) kwotę 5.342 zł z ustawowymi odsetkami:

- **od kwoty 2.742 zł od dnia 15.07.2011 r. do dnia zapłaty,**
- **od kwoty 200 zł od dnia 16.07.2011 r. do dnia zapłaty,**
- **od kwoty 200 zł od dnia 16.08.2011 r. do dnia zapłaty,**
- **od kwoty 200 zł od dnia 16.09.2011 r. do dnia zapłaty,**
- **od kwoty 200 zł od dnia 16.10.2011 r. do dnia zapłaty,**
- **od kwoty 200 zł od dnia 16.11.2011 r. do dnia zapłaty,**
- **od kwoty 200 zł od dnia 16.12.2011 r. do dnia zapłaty,**
- **od kwoty 200 zł od dnia 16.01.2012 r. do dnia zapłaty,**
- **od kwoty 200 zł od dnia 16.02.2012 r. do dnia zapłaty,**
- **od kwoty 200 zł od dnia 16.03.2012 r. do dnia zapłaty,**

- *od kwoty 200 zł od dnia 16.04.2012 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 200z od dnia 16.05.2012 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 200 zł od dnia 16.06.2012 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 200 zł od dnia 16.07.2012 r. do dnia zapłaty,*

płatną do rąk jego przedstawiciela ustawowego G. R..

III. zasądził od pozwanego na rzecz powoda K. R. (1) kwotę 2.671 zł z ustawowymi odsetkami:

- *od kwoty 1.371 zł od dnia 15.07.2011 r. do dnia zapłaty;*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16.07.2011 r. do dnia zapłaty;*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16.08.2011 r. do dnia zapłaty;*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16.09.2011 r. do dnia zapłaty;*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16.10.2011 r. do dnia zapłaty;*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16.11.2011 r. do dnia zapłaty;*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16.12.2011 r. do dnia zapłaty;*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16.01.2012 r. do dnia zapłaty;*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16.02.2012 r. do dnia zapłaty;*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16.03.2012 r. do dnia zapłaty;*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16.04.2012 r. do dnia zapłaty;*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16.05.2012 r. do dnia zapłaty;*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16.06.2012 r. do dnia zapłaty;*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16.07.2012 r. do dnia zapłaty;*

płatną do rąk jego przedstawiciela ustawowego G. R..

IV. zasądził od pozwanego na rzecz powoda K. R. (2) rentę wyrównawczą w kwocie po 200 zł miesięcznie, płatną do rąk przedstawiciela ustawowego G. R. do 15-tego każdego miesiąca, począwszy od dnia 01.08.2012 r. z ustawowymi odsetkami w razie uchybienia w płatności którejkolwiek z rat.

V. zasądził od pozwanego na rzecz powoda K. R. (1) rentę wyrównawczą w kwocie po 100 zł miesięcznie, płatną do rąk przedstawiciela ustawowego G. R. do 15-tego każdego miesiąca, począwszy od dnia 01.08.2012 r. z ustawowymi odsetkami w razie uchybienia w płatności którejkolwiek z rat.

VI. oddalił powództwo w pozostałym zakresie,

VII. zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 8.232,84 zł tytułem zwrotu kosztów procesu,

VIII. nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa (Sąd Okręgowy w Koninie) kwotę 13.000 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych.

Podstawą rozstrzygnięcia były następujące ustalenia i wnioski.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w Słupcy z dnia 25 października 2010 r. w R. D. został skazany za to, w dniu 9 maja 2010 r. w miejscowości W. gm. L. powiat (...) około godziny 22.00 kierując samochodem osobowym m-ki T. (...), umyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu drogowym, w ten sposób, iż jadąc z kierunku miejscowości K., zbliżając się do oznakowanego skrzyżowania z drogą powiatową nr (...), nie dostosował się do znaku „ustąp pierwszeństwa przejazdu” w ten sposób, iż nie upewnił się czy posiada możliwość bezpiecznego przejazdu, wjechał bez odpowiedniego zwolnienia na skrzyżowanie, w następstwie czego doprowadził do zderzenia się z prawidłowo jadącym drogą nr (...) z kierunku miejscowości L. samochodem osobowym m-ki V. (...) nr rej. (...) kierowanym przez M. R. (1), w wyniku czego kierująca samochodem V. (...) M. R. (1) doznała obrażeń ciała w postaci złamania kręgosłupa w odcinku szyjnym, stłuczenia płuc, wieloodłamowego złamania żeber, które spowodowały jej natychmiastowy zgon, pasażer samochodu T. (...) T. B. doznał obrażeń w postaci urazu czaszkowo - mózgowego, które skutkowały jego zgonem oraz pasażerka tegoż pojazdu I. C. doznała ciężkich obrażeń ciała w postaci stłuczenia klatki piersiowej i obu płuc, złamania obojczyka lewego, urazu czaszkowo - mózgowego pod postacią stłuczenia mózgu oraz obrażeń w postaci ran ciętych głowy i otarć naskórka kończyn.

Zmarła w wyniku wypadku M. R. (1) w 1998 r. zawarła związek małżeński z powodem G. R.. Z tego związku pochodzi dwóch synów - K., urodzony w dniu (...) i K., urodzony w dniu (...) K. na dzień śmierci matki miał 11 lat, zaś K. 4 lata.

Małżonkowie po zawarciu małżeństwa początkowo mieszkali z matką powoda w miejscowości S., a następnie w tej samej miejscowości wybudowali własny dom, w którym zamieszkali około 2006 r. Dom ten nie został jeszcze ostatecznie wykończony.

Przed wypadkiem M. R. (1) pracowała w pełnym wymiarze czasu pracy w punkcie poboru opłat na autostradzie (...) w L.. Jej wynagrodzenie za kwiecień 2010 r. wynosiło 2.505,14 zł brutto (1.660,61 zł netto).

Przed podjęciem pracy M. R. (1) zajmowała się domem i wychowaniem dzieci. Po podjęciu pracy (około 2007 r.) w dalszym ciągu zajmowała się domem - robiła zakupy, przygotowywała posiłki, a nadto zajmowała się wychowaniem synów, którym poświęcała dużo czasu. Starszemu synowi pomagała również w nauce, odrabiała z nim lekcje. W dopilnowaniu dzieci małżonkom R. pomagała matka powoda, niemniej zajmowała się nimi tylko w czasie nieobecności M. R. (1). W szczególności zaprowadzała lub przyprowadzała młodszego syna z przedszkola, gdy M. R. (1) nie było w domu, gdyż pracowała na zmiany. W czasie pracy M. R. (1) młodszym synem zajmowała się też wynajęta opiekunka.

Powód G. R. od 19 października 2007 r. pracuje w Przedsiębiorstwie (...) w K. na podstawie umowy o pracę na czas określony do 30 listopada 2014 r. Jego średnie wynagrodzenie za okres 3 miesięcy od marca 2011 r. do maja 2011 r. wynosiło 3.477,99 zł brutto (2.494,72 zł netto), a za okres od kwietnia 2012 r. do czerwca 2012 r. jego średnie wynagrodzenie wynosiło 2.126,88 zł netto.

Nadto powód G. R. w czasie trwania małżeństwa wyjeżdżał do pracy w Niemczech. Wykonywał tam prace budowlane. Zarobione pieniądze małżonkowie przeznaczali głównie na budowę wspólnego domu. W celach zarobkowych do Niemiec wyjeżdżał również po wprowadzeniu się do nowego domu w 2006 r. Z tytułu tych wyjazdów uzyskiwał środki pieniężne w wysokości około 10.000 - 15.000 zł na rok. Dzięki tym dochodom małżonkowie R. pobudowali dom bez konieczności zaciągnięcia kredytu.

Po śmierci M. R. (1) ciężar prowadzenia domu i utrzymania rodziny spoczął na powodzie G. R.. Powód pracuje w pełnym wymiarze czasu pracy do godz. 15.00. Po powrocie do domu musi zajmować się dziećmi, pomóc im w przygotowaniu do szkoły czy przedszkola, a nadto musi zajmować się domem, w tym codziennym przygotowaniem posiłków. W wychowaniu dzieci pomaga mu matka, jednak jej pomoc, z uwagi na zły stan zdrowia, jest ograniczona jedynie do przypilnowania dzieci do czasu jego powrotu z pracy. Z powodu ilości obowiązków domowych powód

G. R. bardzo ograniczył życie towarzyskie. Po powrocie z pracy czas spędza w domu z dziećmi, wykonując szereg niezbędnych prac domowych. Powód po śmierci żony nie wyjeżdża z dziećmi na wakacje, z uwagi na sytuację finansową.

Sytuacja życiowa rodziny powodów po śmierci M. R. (1) w nagły sposób znacząco się pogorszyła. Przede wszystkim powodom brakuje żony i matki. Powodowi G. R. trudno jest jednocześnie samodzielnie prowadzić dom, wychowywać dzieci i pracować zawodowo. Powód K. R. (2) opuścił się w nauce, stał się osobą zamkniętą w sobie i nie okazującą radości. Powód K. R. (1), nie rozumiejąc co się wydarzyło, nie przyjmuje do wiadomości faktu śmierci matki i w dalszym ciągu „woła mamy”. Powodowie G. R. i K. R. (2) po śmierci M. R. (1) kilkakrotnie korzystali z pomocy psychologa.

Rodzina powodów nie korzysta z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy (...) w L.. Powodowie K. i K. R. (3) mają przyznaną rentę rodzinną na okres odpowiednio do 31 grudnia 2014 r. i do 30 kwietnia 2022 r. w obecnej wysokości łącznie 643,18 zł netto (styczeń 2012 r.).

Z tytułu śmierci żony G. R. otrzymał świadczenie od swojego ubezpieczyciela - (...) SA w kwocie ogółem 19.000 zł (2 x 9.500 zł) oraz świadczenie z tytułu ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków w kwocie 2.000 zł. Nadto otrzymał od ubezpieczyciela żony - A. Towarzystwo (...) SA łącznie kwotę 80.000 zł (40.000 zł, 22.000 zł i 18.000 zł) i kwotę 5.000 zł na rzecz syna K. R. (2) jako odszkodowanie z tytułu osierocenia dziecka.

W wyniku przeprowadzonego postępowania likwidacyjnego pozwany uznał swoją odpowiedzialność co do zasady i przyznał powodowi G. R. zadośćuczynienie w kwocie 15.000 zł, a powodowi K. R. (2) w kwocie 12.000 zł.

W ocenie Sądu Okręgowego w świetle dokonanych ustaleń faktycznych żądania powodów w części zasługiwały na uwzględnienie.

Zgodnie z brzmieniem art. 446 § 3 k.c. sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego stosowne odszkodowanie, jeżeli wskutek jego śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej. Zakresem odszkodowania objęty jest uszczerbek majątkowy określany mianem pogorszenia się sytuacji życiowej wskutek śmierci osoby poszkodowanej, wywołanej uszkodzeniem ciała lub rozstrojem zdrowia. Nie jest to zatem pełna kompensata całej szkody majątkowej spowodowanej tą śmiercią i z pewnością nie obejmuje tych uszczerbków, które podlegają naprawieniu na podstawie art. 446 § 1 i § 2 k.c. (koszty leczenia i pogrzebu czy renta). Znaczne pogorszenie sytuacji życiowej polega nie tylko na pogorszeniu się obecnej sytuacji materialnej, lecz także na utracie realnej możliwości polepszenia warunków życia. Pogorszenie sytuacji życiowej, o którym mowa w art. 446 § 3 k.c. obejmuje więc także przyszłe szkody majątkowe, często nieuchwytnie lub trudne do obliczenia, niemniej prowadzące do znacznego pogorszenia sytuacji życiowej osoby najbliższej (zob. wyrok SN z 02.12.2009 r., I CSK 149/09, LEX nr 607232). Może przejawiać się to w utracie przyszłego wsparcia i pomocy w różnych sytuacjach życiowych, a zwłaszcza w utracie szansy na pomoc w przyszłości.

Szkoda w takim rozumieniu niewątpliwie zachodzi w niniejszej sprawie. Z pewnością powód G. R. mógł liczyć na wzajemną pomoc żony we wspólnym codziennym życiu, w tym w prowadzeniu spraw rodziny, a powodowie K. i K. R. (3) mogli liczyć na jej czynny udział w ich wychowywaniu i codzienną opiekę. Nie chodzi tu oczywiście tylko o to, że rodzina powodów nie może już dysponować regularnym wynagrodzeniem zmarłej poszkodowanej, bowiem z drugiej strony z chwilą jej śmierci zmniejszyła się również suma wydatków rodziny. Znamiennym jest, że przepis art. 446 § 3 k.c. mówi o pogorszeniu się sytuacji życiowej, nie zaś o pogorszeniu jedynie sytuacji materialnej. Śmierć M. R. (1) niewątpliwie spowodowała u powodów pogorszenie się ich sytuacji życiowej. Powodowie K. i K. R. (3) bezpowrotnie utracili możliwość osobistych starań matki o ich utrzymanie i wychowanie, zaś powód G. R. utracił możliwość pomocy i wsparcia żony w codziennym życiu. Pogorszyła się również sytuacja materialna powodów. Kiedy żyła M. R. (1) jej mąż mógł wyjeżdżać do pracy za granicę, zostawiając dzieci pod jej opieką. Dodatkowe dochody z tej pracy miały znaczący wpływ na budżet domowy, pozwoliły na budowę domu. Obecnie powód, który sam zajmuje się dziećmi, nie ma możliwości wyjazdu do pracy za granicę, a tym samym polepszenia warunków życiowych rodziny.

Poczynione wyżej uwagi powodują, że ściśle określenie rozmiarów szkody jest niemożliwe, tym bardziej, że taka opieka czy pomoc byłyby świadczone przez dłuższy okres czasu, stąd w grę może wchodzić przyznanie stosowanego do okoliczności odszkodowania na zasadzie kwoty o charakterze ryczałtowym.

Wobec tego Sąd uznał za zasadne przyznać powodom po 50.000 zł tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie się ich sytuacji życiowej. Powód G. R. otrzymał już od innych ubezpieczycieli ((...), A.) odszkodowania na łączną kwotę 101.000 zł, co winno być uwzględnione przy orzekaniu w przedmiocie odszkodowania za pogorszenie się jego sytuacji życiowej. Wymienione świadczenia zrekompensowały w pełnym zakresie opisane wyżej pogorszenie jego sytuacji życiowej, stąd w konsekwencji uzasadnioną była odmowa zasądzenia G. R. odszkodowania, tym bardziej, że kwoty otrzymanych świadczeń dalece przekraczają kwotę uznaną przez Sąd za usprawiedliwioną.

Co do powodów K. i K. R. (1) Sąd uznając za zasadne kwoty po 50.000 zł, wziął jednak pod uwagę, że K. R. (2) otrzymał już odszkodowanie z tytułu osierocenia przez matkę w wysokości 5.000 zł, uzasadnionym był zasądzenie mu kwoty 45.000 zł, zaś K. R. (1) pełnej kwoty odszkodowania w wysokości 50.000 zł.

W myśl zaś art. 446 § 4 k.c. sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego poszkodowanego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Sąd uznał, że odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną przez powodów krzywdę stanowią kwoty na rzecz G. R. 80.000 zł, a na rzecz K. R. (2) i K. R. (1) po 100.000 zł. Z zebranego w sprawie materiału dowodowego niewątpliwie wynika, że śmierć M. R. (2) była dla powodów wielkim wstrząsem i spowodowała u każdego z nich istotne negatywne skutki w sferze psychicznej. Te negatywne skutki o charakterze psychicznym mają trwały charakter z uwagi na śmierć poszkodowanej, a upływ czasu może jedynie złagodzić ich objawy czy następstwa. W wyniku kolizji drogowej powodowie stracili bowiem żonę i matkę, a konsekwencją tego jest niewątpliwie poczucie osamotnienia i braku najbliższej osoby. Ten ból i cierpienie będą zawsze towarzyszyć powodom. G. R. do tej pory nie związał się z inną kobietą. Niemniej stopień odczuwanej krzywdy jest inny dla dorosłego człowieka, jakim jest powód G. R., a inny dla dzieci zmarłej M. R. (1). G. R. stracił żonę, z którą tworzył zgodne małżeństwo i ma świadomość, że to na nim spoczęła odpowiedzialność za synów. Choć całe jego życie diametralnie się zmieniło, to jednak jako osobie dorosłej niewątpliwie łatwiej mu jest pogodzić się ze stratą żony. Szczególne skutki śmierci matki widać u powodów K. i K. R. (1). K. R. (2) musi sobie zdawać sprawę, że już nigdy nie zobaczy matki, która z pewnością była dla niego osobą najbliższą i nie doświadczy jej bliskości i miłości. Powód K. R. (1), już odczuwa skutki jej braku, skoro okazuje jak bardzo za nią tęskni i jest zły na otaczających go członków rodziny, że jej nie ma. Odmowa pozwanego przyznania zadośćuczynienia małoletniemu K. R. (1) i twierdzenie, że czteroletnie dziecko nie może w pełni odczuwać żalu po śmierci matki jest dla Sądu całkowicie niezrozumiałe. Czteroletnie dziecko jest już w pełni świadome, kto jest jego mamą i jest to okres kiedy najbardziej związane jest właśnie z matką, która stanowi dla dziecka ostoję bezpieczeństwa. Utrata matki w tym okresie jest dla dziecka straszliwą stratą i burzy cały jego świat. Poczucie straty, braku najbliższej osoby i nieodwracalności tej zmiany niewątpliwie ma wpływ na psychikę powodów. Nie ma większej krzywdy dla dzieci w wieku małoletnich powodów, niż nagła śmierć kochającej i opiekuńczej matki, poświęcającej dzieciom wiele czasu.

Uwzględniając powyższe okoliczności, zadośćuczynienie należne powodom winno wynosić dla G. R. 80.000 zł, a na rzecz K. R. (2) i K. R. (1) po 100.000 zł. Trzeba mieć jednak na uwadze, że pozwany wypłacił powodowi G. R. kwotę 15.000 zł, a K. R. (2) kwotę 12.000 zł, więc Sąd zasądził G. R. brakującą kwotę 65.000 zł, K. kwotę 88.000 zł, a K. R. (1) kwotę 100.000 zł. Z powyższych względów Sąd oddalił powództwo o zadośćuczynienie powyżej kwot określonych w pkt 1 wyroku, jako zbyt wygórowane w odniesieniu do powoda G. R. i K. R. (2).

W konsekwencji Sąd w punkcie I wyroku zasądził na rzecz powoda G. R. kwotę 65.000 zł tytułem zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 7 czerwca 2011 r. do dnia zapłaty, a więc po upływie 14 dni od dnia wezwania o wypłatę zadośćuczynienia, doręczonego pozwanemu w dniu 23 maja 2011 r. wtoku postępowania likwidacyjnego.

Na rzecz powoda K. R. (2) Sąd zasądził łącznie 133.000 zł, z czego od kwoty 88.000 zł (zadośćuczynienie) ustawowe odsetki są liczone również od dnia 7 czerwca 2011 r., zaś od kwoty 45.000 zł (odszkodowanie) od dnia 14 grudnia 2011

r. do dnia zapłaty, a więc po upływie 14 dni od dnia doręczenia odpisu pozwu pozwanemu, skoro powodowie nie żądali wypłaty odszkodowania na etapie postępowania likwidacyjnego.

Na rzecz powoda K. R. (1) Sąd zasądził ogółem 150.000 zł (100.000 zł zadośćuczynienie, 50.000 zł odszkodowanie) z ustawowymi odsetkami naliczonymi w sposób analogiczny sposób.

Orzekając o odsetkach Sąd miał na względzie, że pomimo pewnej swobody sądu przy orzekaniu o zadośćuczynieniu, wyrok zasądający zadośćuczynienie nie ma charakteru konstytutywnego, lecz deklaratoryjny. W piśmie procesowym nadanym pozwanemu w dniu 25 maja 2012 r. powodowie żądali ustawowych odsetek od dnia 10 maja 2010 r., a więc od dnia następującego po dniu zdarzenia będącego źródłem powstania szkody. Wypłaty zadośćuczynień zażądali pismem doręczonym pozwanemu w dniu 23 maja 2011 r. Pozwany więc, biorąc pod uwagę przepis art. 455 k.c. in fine, miał możliwość wypłaty zadośćuczynień dopiero po zapoznaniu się z treścią tego wezwania, najwcześniej w dniu 7 czerwca 2011 r. Podobnie w zakresie roszczenia o odszkodowanie pozwany miał możliwość jego wypłaty dopiero po doręczeniu mu odpisu pozwu powodów oraz upływie dodatkowych 14 dni.

Sąd oddalił powództwo o zasądzenie zadośćuczynień i odszkodowań powyżej kwot określonych w pkt I wyroku, jako zbyt wygórowane w odniesieniu zarówno do doznanych przez powodów krzywd, jak i do stopnia pogorszenia się ich sytuacji życiowej. Również żądanie zasądzenia odsetek od dnia następującego po dniu wypadku, tj. od dnia 10 maja 2010 r. są nadmiernie wygórowane.

Zgodnie z treścią § 2 art. 444 k.c, osoba, względem której ciążył na zmarłym ustawowy obowiązek alimentacyjny, może żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody renty obliczonej stosownie do potrzeb poszkodowanego oraz do możliwości zarobkowych i majątkowych zmarłego przez czas prawdopodobnego trwania obowiązku alimentacyjnego.

Sąd uwzględnił częściowo roszczenie powodów K. i K. R. (1) w przedmiocie przyznania rent z tytułu śmierci matki, a więc osoby obowiązanej względem nich do alimentacji. Ustalając wysokość świadczenia Sąd miał na uwadze z jednej strony zakres potrzeb uprawnionych powodów, a z drugiej możliwości zarobkowe zmarłej poszkodowanej. Biorąc pod uwagę wysokość wynagrodzenia, jakie otrzymywała M. R. (1), a nadto okoliczność, że K. i K. R. (3) otrzymują rentę rodzinną Sąd uznał za zasadne przyznać K. rentę w wysokości 200 zł miesięcznie, zaś K. w wysokości 100 zł miesięcznie. Zróżnicowanie wysokości zasądzonej renty uzasadnione jest przede wszystkim różnicą wieku powodów. K. uczy się bowiem w gimnazjum, stąd jego potrzeby niewątpliwie są większe, aniżeli K., który ma 6 lat i będzie dopiero rozpoczynał edukację szkolną. Renty zostały przyznane od dnia 10 maja 2010 r., a więc od dnia następującego po zdarzeniu w wyniku którego zmarła obowiązana do alimentacji matka powodów, biorąc pod uwagę, że roszczenie od tego dnia było już zgłoszone na etapie postępowania likwidacyjnego.

Sąd skapitalizował należne powodom renty za okres od 10 maja 2010 r. do miesiąca lipca 2012 r., co dało kwoty: 5.342 zł w odniesieniu do K. R. (2) i 2.671 zł w stosunku do K. R. (1). ($100/200 \text{ zł} \times 26 \text{ miesięcy} + 71/142 \text{ zł}$ za 22 dni maja 2010 r.). Co do rent za okres do czerwca 2011 r., a więc kwot: 2.742 zł (K. R. (2)) i 1.371 zł (K. R. (1)) Sąd zasądził ustawowe odsetki od dnia 15 lipca 2011 r. biorąc pod uwagę, że po wezwaniu pozwanego o wypłatę rent powodowie w dniu 30 czerwca 2011 r. doręczyli mu wszelkie żądane przez niego dokumenty, dające podstawę do wypłaty tych świadczeń (oraz dodatkowo po upływie 14 dni). O odsetkach od rat rent za okres od lipca 2011 r. do lipca 2012 r. Sąd orzekł biorąc pod uwagę, że pierwotnie powodowie (pismem doręczonym pozwanemu w dniu 23 maja 2011 r.) domagali się zapłaty rat do dnia 15 każdego miesiąca, więc termin wymagalności poszczególnych rat ustalono na 15 dzień każdego miesiąca, a ustawowe odsetki należą się w stosunku do każdej z rat od dnia następującego po dniu jej wymagalności, a więc od 16 dnia każdego miesiąca.

Wobec tego Sąd zasądził od pozwanego na i rzecz K. R. (2) i K. R. (1) rentę bieżącą w wysokości odpowiednio 200 zł i 100 zł, od dnia 1.08.2012 r., płatną do dnia 15-tego każdego miesiąca z ustawowymi odsetkami w razie uchybienia w płatności którejkolwiek z rat.

W punkcie VI wyroku Sąd oddalił powództwo w pozostałym zakresie jako nadmiernie wygórowane i nie znajdujące uzasadnienia w okolicznościach sprawy.

W pkt VII i VIII wyroku Sąd orzekł o kosztach procesu stosunkowo je rozdzielając w myśl art. 100 k.p.c. Zgodnie z art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, należało obciążyć częścią opłaty od pozwu, do uiszczenia której nie byli zobowiązani powodowie, z uwagi na częściowe zwolnienie od obowiązku uiszczenia kosztów sądowych pozwanego.

Apelację od wyroku złożyli zarówno powodowie G. R. i K. R. (2) oraz pozwany.

Powodowie G. R. i K. R. (2) zaskrzyli wyrok w pkt I 1. I I 2. tj. w części oddalającej powództwo o zapłatę zadośćuczynienia i odszkodowania na ich rzecz w pełnej wysokości oraz w pkt VII dotyczącym zwrotu kosztów procesu. Powodowie zarzucali rozstrzygnięciu:

1. naruszenie prawa procesowego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy a mianowicie:

- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów przy analizie zgromadzonego materiału dowodowego polegające na przyjęciu, że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie daje podstawy do uwzględnienia pozwu w zakresie w jakim Sąd I instancji oddalił powództwo G. R. do zapłaty na jego rzecz kwoty 50.000 zł tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej spowodowanej śmiercią żony wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 14.12.2011 r.; w zakresie w jakim Sąd I instancji oddalił powództwo G. R. do zapłaty na jego rzecz kwoty zadośćuczynienia ponad kwotę 65.000 zł liczonymi od dnia 07.06.2011 r.; w zakresie w jakim Sąd I instancji oddalił powództwo K. R. (2) do zapłaty na jego rzecz odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej spowodowanej śmiercią matki ponad kwotę 45.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 14.12.2011 r.; w zakresie w jakim Sąd I instancji oddalił powództwo K. R. (2) do zapłaty na jego rzecz zadośćuczynienia ponad kwotę 88.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 07.06.2011 r.
- art. 98 § 1 i 3 oraz art. 100 k.p.c. poprzez nie zasądzenie od pozwanego na rzecz strony powodowej zwrotu całości poniesionych kosztów postępowania w tym w szczególności kwoty zastępstwa procesowego w wysokości 7200 zł.

2. obrazę przepisów prawa materialnego tj.:

a) art. 446 § 3 i 4 k.c. w zakresie w jakim Sąd pomimo istnienia dostatecznych przesłanek ustawowych, wynikających z materiału dowodowego oddalił powództwo:

- G. R. do zapłaty na jego rzecz kwoty 50.000 zł tytułem odszkodowania za pogorszenie sytuacji życiowej spowodowanej śmiercią żony wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 14.12. 2011 r.
- G. R. do zapłaty na jego rzecz kwoty zadośćuczynienia ponad kwotę 65.000 zł liczonymi od dnia 07.06.2011 r.
- K. R. (2) do zapłaty na jego rzecz odszkodowania za pogorszenie sytuacji życiowej spowodowanej śmiercią matki ponad kwotę 45.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 14 12 2011 r.
- K. R. (2) do zapłaty na jego rzecz zadośćuczynienia ponad kwotę 88.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 07.06.2011 r.

Wskazując na te zarzuty powodowie wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez:

- zasądzenie na rzecz G. R. kwoty 50.000 zł tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej spowodowanej śmiercią żony wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 14.12.2011 r.

- zasądzenie na rzecz G. R. kwoty 100.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 07.06.2011 r. tytułem zadośćuczynienia za śmierć żony,
- zasądzenie na rzecz K. R. (2) kwoty 50.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 14.12.2011 r. tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej spowodowanej śmiercią matki,
- zasądzenie na rzecz K. R. (2) kwoty 100.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 07.06.2011 r. tytułem zadośćuczynienia za śmierć matki,
- zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów tytułem zwrotu kosztów procesu kwoty 17.200 zł w tym kwoty zastępstwa procesowego w kwocie 7200 zł w miejsce zasądzonej kwoty 8 232,84 zł.

ewentualnie o uchyleniu zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania apelacyjnego oraz zasądzenia od pozwanego na rzecz powodów kosztów postępowania apelacyjnego wg norm przepisanych.

Pozwany zaskarżył wyrok także w części tj.

1. **zasądzącej na rzecz G. R. zadośćuczynienie za śmierć M. R. (1) ponad kwotę 35.000 zł z odsetkami od dnia 26 lipca 2012 r. do dnia zapłaty (pkt 1.1 wyroku),**
2. **zasądzącej na rzecz K. R. (2) zadośćuczynienie za śmierć M. R. (1) ponad kwotę 48.000 zł z odsetkami od dnia 26 lipca 2012 r. do dnia zapłaty (pkt 1.2 tiret pierwsze wyroku),**
3. **zasądzącej na rzecz K. R. (2) odszkodowanie za znaczne pogorszenie się sytuacji życiowej po śmierci M. R. (1) ponad kwotę 30.000 zł z odsetkami od dnia 31 grudnia 2011 r. do dnia zapłaty (pkt 1.2 tiret drugie wyroku),**
4. **zasądzącej na rzecz K. R. (1) zadośćuczynienie za śmierć M. R. (1) ponad kwotę 60.000 zł z odsetkami od dnia 26 lipca 2012 r. do dnia zapłaty (pkt 1.3 tiret pierwsze wyroku),**
5. **zasądzącej na rzecz K. R. (1) odszkodowanie za znaczne pogorszenie się sytuacji życiowej po śmierci M. R. (1) ponad kwotę 35.000 zł z odsetkami od dnia 31 grudnia 2011 r. do dnia zapłaty (pkt 1.3 tiret drugie wyroku),**
6. **zasądzącej na rzecz K. R. (2) kwotę 5.342 zł tytułem renty alimentacyjnej za okres maj 2010 r. - lipiec 2012 r. z odsetkami:**
 - **od kwoty 2.742 zł od dnia 15 lipca 2011 r. do dnia zapłaty,**
 - **od kwoty 200 zł od dnia 16 lipca 2011 r. do dnia zapłaty,**
 - **od kwoty 200 zł od dnia 16 sierpnia 2011 r. do dnia zapłaty,**
 - **od kwoty 200 zł od dnia 16 września 2011 r. do dnia zapłaty,**
 - **od kwoty 200 zł od dnia 16 października 2011 r. do dnia zapłaty,**
 - **od kwoty 200 zł od dnia 16 listopada 2011 r. do dnia zapłaty,**
 - **od kwoty 200 zł od dnia 16 grudnia 2011 r. do dnia zapłaty,**
 - **od kwoty 200 zł od dnia 16 stycznia 2012 r. do dnia zapłaty,**
 - **od kwoty 200 zł od dnia 16 lutego 2012 r. do dnia zapłaty,**

- *od kwoty 200 zł od dnia 16 marca 2012 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 200 zł od dnia 16 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 200 zł od dnia 16 maja 2012 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 200 zł od dnia 16 czerwca 2012 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 200 zł od dnia 16 lipca 2012 r. do dnia zapłaty (pkt II wyroku),*

7. zasądzającej na rzecz K. R. (2) kwotę 2.671 zł tytułem renty alimentacyjnej za okres maj 2010 r. - lipiec 2012 r. z odsetkami:

- *od kwoty 1.371 zł od dnia 15 lipca 2011 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16 lipca 2011 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16 sierpnia 2011 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16 września 2011 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16 października 2011 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16 listopada 2011 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16 grudnia 2011 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16 stycznia 2012 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16 lutego 2012 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16 marca 2012 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16 maja 2012 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16 czerwca 2012 r. do dnia zapłaty,*
- *od kwoty 100 zł od dnia 16 lipca 2012 r. do dnia zapłaty (pkt III wyroku),*

8. zasądzającej na rzecz K. R. (2) kwotę 200 zł miesięcznie tytułem renty wyrównawczej, płatnej do 15 - ego każdego miesiąca począwszy od 1 sierpnia 2012 r. z ustawowymi odsetkami w razie uchybienia w płatności w którejkolwiek z rat (pkt IV wyroku),

9. zasądzającej na rzecz K. R. (1) kwotę 100 zł miesięcznie tytułem renty wyrównawczej, płatnej do 15 - ego każdego miesiąca począwszy od 1 sierpnia 2012r. z ustawowymi odsetkami w razie uchybienia w płatności w którejkolwiek z rat (pkt V wyroku),

10. zasądzającej na rzecz powodów kwotę 8.232,84 zł tytułem zwrotu kosztów sądowych (pkt VII wyroku),

11. nakazującej pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa - SO w Koninie kwotę 13.000 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych (pkt VIII wyroku).

Pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku, poprzez:

1. oddalenie powództwa, co do G. R. ponad kwotę 35.000 zł z odsetkami od dnia 26 lipca 2012 r. do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia po śmierci M. R. (1),
2. oddalenie powództwa co do K. R. (2) ponad kwotę 48.000 zł z odsetkami od dnia 26 lipca 2012r. do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia za śmierć M. R. (1),
3. oddalenie powództwa co do K. R. (2) ponad kwotę 30.000 zł z odsetkami od dnia 31 grudnia 2011 r. do dnia zapłaty tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie się sytuacji życiowej po śmierci M. R. (1),
4. oddalenie powództwa co do K. R. (1) ponad kwotę 60.000 zł z odsetkami od dnia 26 lipca 2012 r. do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia za śmierć M. R. (1),
5. oddalenie powództwa co do K. R. (1) ponad kwotę 35.000 zł z odsetkami od dnia 31 grudnia 2011 r. do dnia zapłaty tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie się sytuacji życiowej po śmierci M. R. (1),
6. oddalenie powództwa w całości co do K. R. (2) tytułem renty alimentacyjnej,
7. oddalenie powództwa w całości co do K. R. (1) tytułem renty alimentacyjnej,
8. zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych oraz stosunkowe rozdzielanie kosztów procesu w postępowaniu przed Sądem I instancji (art. 100 zd. 1 k.p.c.).

Pozwany zaskarżonemu wyrokowi zarzucał naruszenie przepisów prawa materialnego i procesowego, tj.:

- art. 446 § 4 k.c., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że w ustalonym stanie faktycznym w stosunku do G. R. kwota 80.000 zł (65.000 zł zasądzone oraz 15.000 zł wypłacone), w przypadku K. R. (2) kwota 100.000 zł (88.000 zł zasądzone oraz 12.000 zł wypłacone) a w przypadku K. R. (1) kwota 100.000 zł z tytułu zadośćuczynienia po śmierci M. R. (1) stanowi „sumę odpowiednią”, podczas gdy okoliczności sprawy uzasadniają przyjęcie, że jest to kwota 50.000 zł w przypadku G. R. oraz po 60.000 zł w przypadku K. R. (2) oraz K. R. (1),
- art. 6 k.c. poprzez przyjęcie, że powodowie uprawdopodobnili krzywdę uzasadniającą przyznanie kwoty 80.000 zł (G. R.) oraz po 100.000 zł (K. R. (2), K. R. (1)) jako „sumy odpowiedniej” w rozumieniu art. 446 § 4 k.c.,
- art. 446 § 3 k.c., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że w ustalonym stanie faktycznym w stosunku do K. R. (2) oraz K. R. (1) doszło do znacznego pogorszenia się sytuacji życiowej po śmierci M. R. (1) uzasadniającego przyznanie kwot odpowiednio 45.000 zł i 50.000 zł jako „stosownego odszkodowania”, podczas gdy okoliczności sprawy uzasadniają przyjęcie, iż są to kwoty odpowiednio 30.000 zł i 35.000 zł,
- art. 6 k.c., poprzez przyjęcie, że K. R. (2) i K. R. (1) uprawdopodobnili, iż w ich przypadku doszło do znacznego pogorszenia się sytuacji życiowej po śmierci M. R. (1) uzasadniającej przyznanie odszkodowania w kwotach ponad 30.000 zł (K. R. (2)) oraz 35.000 zł (K. R. (1)),
- art. 446 § 2 zd. 1 k.c., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, iż w ustalonym stanie faktycznym istniały podstawy do przyznania powodom ad 1) i ad 2) renty alimentacyjnej w związku z okolicznością, iż powodowie ad 1) i ad 2) ponieśli szkodę wymagającą wyrównania poprzez zasądzenie tej renty,
- art. 446 § 2 zd. 1 k.c., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, iż w ustalonym stanie faktycznym potrzeby uprawnionych powodów ad 1) i ad 2) oraz możliwości zarobkowe zmarłej M. R. (1) uzasadniają przyjęcie kwot odpowiednio 200 zł i 100 zł miesięcznie jako renty alimentacyjnej,

- art. 6 k.c., poprzez przyjęcie, iż powodowie ad 1) i ad 2) uprawdopodobnili poniesienie szkody na skutek śmierci M. R. (1) wymagającej wyrównania poprzez zasądzenie renty alimentacyjnej, jak również że uprawdopodobnili istnienie potrzeb oraz możliwości zarobkowych zmarłej uzasadniających przyznanie im odpowiednio kwot 200 zł i 100 zł miesięcznie tytułem tej renty,
- art. 481 § 1 w zw. z art. 446 § 4 k.c., poprzez ich błędne zastosowanie polegające uznaniu, iż w ustalonym stanie faktycznym odsetki od kwot zadośćuczynienia winny zostać zasądzone od dnia 7 czerwca 2011 r. do dnia zapłaty, zamiast od dnia wydania wyroku do dnia zapłaty,
- art. 481 § 1 w zw. z art. 446 § 3 k.c., poprzez ich błędne zastosowanie polegające na przyjęciu, iż w ustalonym stanie faktycznym odsetki od kwot odszkodowania winny zostać zasądzone od dnia 14 grudnia 2011 r. do dnia zapłaty, zamiast od dnia 31 grudnia 2011 r. do dnia zapłaty,
- art. 14 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, (...) i (...), poprzez jego niezastosowanie i w konsekwencji przyjęcie, że pozwany pozostawał w opóźnieniu w spełnieniu tegoż świadczenia następnego dnia po upływie 14 dni od dnia doręczenia pozwu, co skutkowało zasądzeniem odsetek od 14 grudnia 2011 r.,
- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną ocenę materiału dowodowego zebranego w sprawie dokonaną przez Sąd Okręgowy w Koninie i przyjęcie, że powodowie ad 1) i ad 2) uprawdopodobnili szkodę wymagającą wyrównania poprzez zasądzenie renty wyrównawczej, pomimo nie przedstawienia przez nich jakichkolwiek dowodów potwierdzających wysokość ponoszonych wydatków na utrzymanie rodziny zarówno przed jak i po wypadku M. R. (1), co skutkowało niewłaściwym zastosowaniem art. 446 § 2 k.c.,
- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną ocenę materiału dowodowego zebranego w sprawie dokonaną przez Sąd Okręgowy w Koninie i przyjęcie, że zakres potrzeb uprawnionych oraz możliwości zarobkowe zmarłej uzasadniają zasądzenie kwoty 200 zł miesięcznie (K. R. (2)) oraz kwoty 100 zł miesięcznie (K. R. (1)), pomimo braku wskazania zarówno przez Sąd I instancji jak i przez powodów tych potrzeb i chociażby przybliżonego wyliczenia kwot im odpowiadających jak również braku rozważenia i wyliczenia, chociażby w przybliżeniu, jakie kwoty zmarła przeznaczała na swoje osobiste potrzeby, co skutkowało błędnym przyjęciem kwot 200 zł i 100 zł miesięcznie jako zasadnych z punktu widzenia przepisu art. 446 § 2 k.c.,
- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną ocenę materiału dowodowego zebranego w sprawie dokonaną przez Sąd Okręgowy w Koninie i ustalenie charakteru negatywnych skutków psychicznych powodów oraz wpływu upływu czasu na ich intensywność, podczas gdy stwierdzenie takich okoliczności może nastąpić wyłącznie w oparciu o wiadomości specjalne zawarte w opinii biegłego psychologa czy psychiatry, która jednak nie została w niniejszej sprawie przeprowadzona, co skutkowało błędną oceną rozmiaru krzywdy powodów oraz zasądzeniem zawyżonych kwot zadośćuczynienia.

Powodowie wnieśli o oddalenie apelacji pozwanego oraz o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz kosztów postępowania apelacyjnego.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji powodów oraz o zasądzenie od powodów na jego rzecz kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Obie apelacje należy uznać za bezzasadne.

Ustalenia faktyczne sądu I instancji nie budzą wątpliwości i stąd Sąd Apelacyjny przyjmuje je za podstawę własnego rozstrzygnięcia.

Ustalenia te nie są przy tym podważane w żadnym z wniesionych środków zaskarżenia, mimo podnoszenia w nich zarzutu naruszenia przepisu art. 233 § 1 kpc.

Analiza zarzutów w tym zakresie pozwala bowiem na przyjęcie, że w rzeczywistości zmierzają one bądź to do podważenia poprawności przeprowadzonego przez sąd orzekający procesu subsumcji ustalonego stanu faktycznego pod właściwe przepisy, bądź też wskazują (co dotyczy apelacji pozwanego) na niedopełnienie obowiązku wykazania określonych okoliczności faktycznych (art. 6 kc).

W każdym przypadku zarzuty te dotyczą zatem naruszenia przepisów prawa materialnego.

Dodać należy, że ustalenia swoje sąd poczynił prawie wyłącznie w oparciu o treść dokumentów urzędowych i prywatnych, których prawdziwość materialna i formalna nie była przez żadną ze stron kwestionowana.

Należy też zwrócić uwagę, że w apelacjach nie wskazuje się *expressis verbis*, które z konkretnych ustaleń sądu mogłoby pozostawać w sprzeczności z indywidualnie określonym elementem materiału dowodowego i dlaczego.

Przyjmując zatem za podstawę dalszych rozważań stan faktyczny ustalony przez Sąd Okręgowy stwierdzić należy, co następuje:

I. Apelacja powodów:

Nie doszło do naruszenia wskazywanych przez skarżących przepisów art. 446 § 3 i 4 kc poprzez oddalenie roszczeń powoda G. R. o odszkodowanie z art. 446 § 3 kc oraz częściowe oddalenie jego żądań o zadośćuczynienia a także wskutek częściowego oddalenia roszczenia K. R. (2) o odszkodowanie z tytułu znacznego pogorszenia się sytuacji życiowej.

Przyjąć należy za sądem I instancji, że w obecnym stanie prawnym, czyli po wprowadzeniu przepisu art. 446 § 4 kc, roszczenie, o jakim mowa w art. 446 § 3 kc, winno ograniczać się, co do zasady, do kompensaty uszczerbku, mającego charakter materialny.

W tej sytuacji, bez istotnego, dla tego roszczenia, są wywody, odwołujące się do naruszenia dóbr niematerialnych powodów, w tym wpływu śmierci M. R. (1) na ich psychikę, osłabienie woli życiowej itp., albowiem ten rodzaj szkód niemajątkowych kompensowany powinien być w ramach zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Z kolei dla ustalenia, czy doszło do istotnego pogorszenia się sytuacji najbliższych członków rodziny, w rozumieniu art. 446 § 3 kc, konieczne jest porównanie tej sytuacji w okresach przed i po śmierci osoby bezpośrednio poszkodowanej.

Nie ma przy tym podstaw, aby w przypadku wyrównania tego rodzaju szkody odstępować od zasady *compensatio lucri cum damno*, wyrażającej się w tym, że jeżeli w wyniku tego samego zdarzenia poszkodowany poniósł zarówno stratę, jak i korzyść majątkową, to korzyść ta podlega, co do zasady, zaliczeniu na pokrycie szkody.

Bez istotnego znaczenia jest natomiast źródło uzyskania tej korzyści, konieczne jest jedynie aby pozostawała ona w normalnym związku przyczynowym ze zdarzeniem wywołującym jednocześnie szkodę (podkreślenia jednak zarazem wymaga, że zasada ta nie ma zastosowania przy finansowym kompensowaniu szkód niemajątkowych).

Prawidłowo zatem sąd I instancji uznał, że istotne pogorszenie sytuacji życiowej powoda G. R., do jakiego niewątpliwie doszło po śmierci współmałżonki, zostało mu skompensowane, w sensie majątkowym, o jakim mowa w przepisie 446 § 3 kc, przez wypłacenie do jego rąk kwoty łącznie ponad 100.000 zł z tytułu (...).

Z tych samych przyczyn zaliczeniu na poczet przyznanego z tego tytułu powodowi K. R. (2) świadczenia podlegała wypłacona mu kwota 5.000 zł.

Nie popełnił także Sąd Okręgowy błędu różnicując między powodami wysokość zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, przyznanego im na podstawie przepisu art. 446 § 4 kc.

Argumentacja w tym względzie, przedstawiona w pisemnym uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, zasługuje na pełną aprobatę, co zwalnia sąd odwoławczy z obowiązku i potrzeby ponownego jej przytaczania.

Należy przy tym podkreślić, że polemika apelującego z motywami przedstawionymi, co do omawianego rozstrzygnięcia, przez Sąd Okręgowy, nie tylko jest nad wyraz ogólnikowa, ale też mija się z wywodami tego Sądu.

Różnicując świadczenia z tytułu zadośćuczynienia sąd w ogóle bowiem nie odwoływał się do sytuacji majątkowej wierzycieli lub dłużnika, a jedynie do rozmiarów krzywdy doznanej przez poszczególnych powodów.

Nie doszło również do naruszenia przepisów art. 98 § 1 i 3 kpc oraz art. 100 kpc przy rozstrzygnięciu przez Sąd I instancji o kosztach zastępstwa procesowego powodów.

Z uwagi na zasadę odpowiedzialności za wynik procesu, koszty te podlegały stosunkowemu rozdzielaniu, proporcjonalnie do wyniku sporu (art. 100 zd.1 kpc).

Wywody apelacji w tym względzie są trudno czytelne, bowiem nie zawierają rzeczowej argumentacji, odwołując się do bliżej nieokreślonego „stanowiska procesowego stron”.

Nie ma też podstaw do przyjęcia, że powodowie w ostatecznym wyniku sporu ulegli jedynie nieznacznie, co pozwałoby obciążyć pozwanego w całości kosztami procesu na podstawie przepisu art. 100 zd. 2 kpc.

Godzi się bowiem zauważyć, że powództwo zostało ostatecznie oddalone co do roszczeń stanowiących około 24 % wartości przedmiotu sporu.

II. Apelacja pozwanego:

Również ten środek odwoławczy nie zasługiwał na uwzględnienie.

Nie doszło do naruszenia przepisu art. 446 § 4 kc poprzez przyznanie poszczególnym powodom wymienionych w wyroku świadczeń z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Sąd I instancji szczegółowo uzasadnił swoje stanowisko w tym zakresie, wskazując, z jakich przyczyn uwzględnione w wyroku kwoty uznał za odpowiednie do rozmiarów krzywdy.

Polemika apelacji ogranicza się w tym przedmiocie w zasadzie do prezentowania własnej oceny rozmiarów krzywdy, doznanej przez poszczególnych powodów oraz prezentowania odmiennych kryteriów, pozwalających uznać omawiane świadczenie za „odpowiednie”.

W związku z tym wymaga podkreślenia, że, z uwagi na specyfikę roszczenia o zadośćuczynienie za krzywdę niematerialną, sądowi przyznane jest tu w znacznym zakresie prawo dyskrecjonalnej oceny, jaka kwota pieniężna będzie „odpowiednia” do rozmiaru krzywdy, przy uwzględnieniu specyficznych okoliczności każdego przypadku oraz kryterium obiektywnego, jakim jest ogólny poziom życia społeczeństwa.

W tej sytuacji w judykaturze przyjmuje się, że korygowanie przez sąd II instancji wysokości zasądzonego zadośćuczynienia jest tylko wtedy uzasadnione, jeżeli w okolicznościach sprawy jest ona rażąco wygórowana lub rażąco niska (por. np. wyrok SN z 7 stycznia 2000 r., II CKN 651/98, LEX nr 51063).

Odnosząc to do realiów sporu należy stwierdzić, że, jakkolwiek przyznane poszczególnym powodom świadczenia z tytułu zadośćuczynienia są stosunkowo wysokie, to jednak uwzględniają one wszystkie okoliczności faktyczne sprawy oraz nie są rażąco wygórowane.

Dodać przy tym należy, że dla ustalenia rozmiarów krzywdy powodów z tytułu śmierci najbliższego członka rodziny nie było konieczne korzystanie z opinii biegłych z dziedziny psychiatrii czy psychologii.

Powodowie nie twierdzili, aby na skutek śmierci M. R. (1) cierpieli na zaburzenia psychiczne.

Z kolei dla oceny rozmiarów krzywdy polegającej na cierpieniach duchowych wystarczające były analiza ustalonych w sprawie okoliczności faktycznych oraz zasady doświadczenia życiowego.

Nie sposób zgodzić się także ze skarżącym, aby na rzecz małoletnich powodów sąd I instancji zasądził wygórowane świadczenia z tytułu znacznego pogorszenia się, wskutek śmierci matki, ich sytuacji życiowej.

Rację ma apelujący, że, z przyczyn, o których była wyżej mowa, w aktualnym stanie prawnym świadczenie to winno ograniczać się do kompensowania przede wszystkim **szkód o charakterze majątkowym, innych niż mogące przybrać postać wyrażoną wprost w pieniądzu.**

Ten aspekt wymienionego roszczenia został jednak w sposób dostateczny uwzględniony przy ferowaniu zaskarżonego orzeczenia.

Z punktu widzenia hipotezy art. 446 § 3 kc istotne są nie tylko utracone dochody zmarłej osoby najbliższej.

Nie bez znaczenia jest też pozbawienie możliwości korzystania przez najbliższych z faktycznego wsparcia zmarłego, w tym wykonywania przez niego różnego rodzaju świadczeń niepieniężnych na rzecz rodziny.

Świadczenia te, jakkolwiek trudno wyliczalne, mają niewątpliwie swój wymiar majątkowy, bowiem zwalniają uprawnionych z konieczności pokrywania ich kosztów. Chodzi tu np. o wykonywanie różnych prac, w tym fizycznych, na rzecz rodziny, opiekę, pomoc w nauce itp.

Z uwagi na swój wiek małoletni powodowie jeszcze przez wiele lat mogli liczyć na tego rodzaju wsparcie ze strony matki, czego zostali pozbawieni.

Zmarła była bowiem osobą młodą, zdrową, sprawną i mocno zaangażowaną w życie rodziny

W tej sytuacji przyznania małoletnim odszkodowań w kwotach po 50.000 zł nie można uznać za naruszenie kryterium „stosowności”, wymienionego w art. 446 § 3 kc.

Sąd Okręgowy nie naruszył także przepisu art. 446 § 2 kc, zasądzając na rzecz małoletnich powodów renty wyrównawcze.

Co prawda zgodzić należy się ze skarżącym, że pisemne motywy wyroku co do tego roszczenia są wyjątkowo enigmatyczne i nie spełniają wymogów, o jakich mowa w art. 328 § 2 kpc. Rzeczywiście bowiem sąd nie przeprowadził jakichkolwiek wyliczeń rachunkowych, uzasadniających przyznanie świadczeń w takiej a nie innej wysokości.

Z obowiązku takiego nie zwalniał sądu wzgląd na stosunkowo niewysokie kwoty zasądzonych świadczeń (200 zł i 100 zł miesięcznie).

Niemniej, mimo tego rodzaju uchybienia, również w tym zakresie zaskarżone orzeczenie odpowiada prawu.

Poza sporem jest, że zmarła była zobowiązana alimentacyjnie w stosunku do swoich małoletnich dzieci (art. 133 § 1 k.r. i op.).

Jeśli zważyć na jej możliwości zarobkowe, oscylujące w granicach ok. 1.700 zł netto miesięcznie, można zasadnie przyjąć, że miała ona możliwość i obowiązek przyczyniania się do finansowego zaspokajania potrzeb dzieci (art. 135 k. r. i op.) na poziomie ok. 900 - 1000 zł miesięcznie.

W tym stanie rzeczy uzasadnione było zasądzenie na rzecz małoletnich rent w łącznej wysokości 300 zł miesięcznie, również przy uwzględnieniu (compensatio lucri cum damno), że uzyskują oni rentę rodzinną z ubezpieczenia społecznego w łącznej wysokości ok. 640 zł miesięcznie.

Przy tym, z uwagi na poziom uwzględnionych w wyroku świadczeń rentowych, nie jest niezbędne szczegółowe ustalanie wydatków niezbędnych dla utrzymania dzieci.

W świetle zasad doświadczenia życiowego oraz ogólnie znanego poziomu cen towarów i usług jest bowiem oczywiste, że przyznane małoletnim świadczenia, z uwzględnieniem otrzymywanej renty rodzinnej oraz alimentowania ze strony ojca, z trudnością jedynie mogą zaspokoić ich podstawowe, usprawiedliwione potrzeby, adekwatne do ich wieku i stopnia rozwoju.

Nie do przyjęcia jest natomiast argumentacja apelującego zakładu ubezpieczeń, bazująca jedynie na matematycznym porównaniu przeciętnych dochodów na jednego członka rodziny przed i po śmierci M. R. (1).

Z punktu widzenia praw poszkodowanych, uprawnionych do alimentacji, istotna jest bowiem przede wszystkim wysokość potencjalnych świadczeń, jakie utracili oni wskutek śmierci zobowiązanego.

Nie również racji pozwany, zarzucając naruszenie art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003r w sprawie ubezpieczeń majątkowych, Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego i Polskiego Biura Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. nr 124, poz. 1152 ze zm.) oraz art. 481§1 kc, co miałyby polegać na zasądzeniu odsetek ustawowych od świadczeń przyznanych powodom na podstawie art. 446 § 3 kc z upływem 14 dni od doręczenia pozwu.

Co do roszczeń odszkodowawczych z czynów niedozwolonych obowiązuje ogólna reguła, wynikająca z art. 455 kc, zgodnie z którą świadczenia te powinny być spełnione przez sprawcę szkody bezpośrednio po wezwaniu go o zapłatę (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 września 1970r w spr. II PR 257/70, OSNCP, z. 6 z 1971r, poz. 103, z dnia 30 marca 1998r w spr. III CKN 330/97, OSNC, z. 12 z 1998r, poz. 209, z dnia 18 lutego 2010r w spr. II CSK 434/09, LEX nr 602683 itp.).

Odnośnie roszczeń przysługujących od zakładu ubezpieczeń z tytułu odpowiedzialności cywilnej, wynikającej z ubezpieczeń obowiązkowych, termin ten modyfikowany jest przez przepisy art. 14 w/w ustawy z dnia 22 maja 2003r. Zasadą jest, że ubezpieczyciel ma obowiązek wypłacić odszkodowanie w terminie 30 dni, licząc **od dnia złożenia przez poszkodowanego lub uprawnionego zawiadomienia o szkodzie** (art. 14 ust. 1), o ile tylko poszkodowany wskazał podstawy faktyczne do ustalenia wysokości szkody (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 2008r w spr. I CSK 114/07, LEX nr 487518).

Z upływem tego terminu zakład ubezpieczeń, o ile nie zachodzą wyjątkowe okoliczności, o których mowa w art. 14 ust. 2 w/w ustawy, pozostaje w opóźnieniu w wykonaniu zobowiązania, uzasadniającym zasądzenie od niego odsetek ustawowych na podstawie przepisów art. 481 § 1 i 2 zd. 1 kc.

Przyjmuje się jednak w orzecznictwie, że ubezpieczyciel nie popadnie w tak rozumiane opóźnienie dopóki poszkodowany nie sprecyzuje swojego żądania co do wysokości (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lipca 1999r w spr. III CKN 315/98, OSNC, z. 2 z 2000r, poz. 31).

Oczywiste jest, że skuteczne zgłoszenie roszczenia (szkody) w stosunku do zakładu ubezpieczeń może także nastąpić w pozwie lub w piśmie procesowym w toku postępowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2006r w spr. I CSK 7/05, LEX nr 179967).

Uzupełniająco należy dodać, że 30 – dniowy termin, o jakim mowa w art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003r, podobnie, jak analogiczny termin z art. 817 § 1 kc, są terminami płatności, zastrzeżonymi na rzecz zakładu ubezpieczeń **w celu umożliwienia mu przeprowadzenia tzw. postępowania likwidacyjnego, czyli poczynienia odpowiednich ustaleń co do przebiegu wypadku ubezpieczeniowego oraz wystąpienia ewentualnej szkody i jej wysokości.**

Jeżeli jednak jeszcze przed upływem tego terminu zakład ubezpieczeń złoży oświadczenie o odmowie zapłaty odszkodowania, to popada w opóźnienie w jego spełnieniu i, w konsekwencji, zobowiązany jest do zapłaty odsetek za opóźnienie na podstawie art. 481 kc, od daty złożenia takiego oświadczenia.

Nieracjonalna bowiem i sprzeczna z celem omawianego uregulowania byłaby wykładnia, zgodnie z którą poszkodowany musiałby w takim przypadku, mimo zajęcia przez zobowiązanego jednoznacznego stanowiska co do jego żądań, zwlekać z wytoczeniem powództwa aż do upływu w/w 30 –dniowego ustawowego terminu płatności.

Odnosząc to do okoliczności rozpoznawanej sprawy, należy stwierdzić, że powodowie **złożyli zawiadomienie o szkodzie** na szereg miesięcy przed wytoczeniem powództwa.

W postępowaniu szkodowym (likwidacyjnym) powoływali się na te same okoliczności, fakty i dokumenty, jak w niniejszym procesie.

Nadto w odpowiedzi na pozew, datowanej na 13 grudnia 2011r pozwany złożył oświadczenie o nieuznaniu zgłaszanych żądań.

W tej sytuacji, uznanie że skarżący pozostawał w opóźnieniu z realizacją omawianych roszczeń, uzasadniającym jego odpowiedzialność odsetkową, od dnia 14 grudnia 2011r, było w pełni uzasadnione.

Nie popełnił także sąd I instancji błędu, obciążając pozwanego obowiązkiem zapłaty na rzecz powodów kwoty 8.232,84 zł tytułem kosztów procesu (punkt VII wyroku) oraz nakazując pobrać na rzecz Skarbu Państwa w całości nieuiszczoną dotychczas część opłaty sądowej od pozwu w wysokości 13.000 zł (punkt VIII wyroku, doszło do omyłki rachunkowej na korzyść skarżącej).

Jakkolwiek również w tym przypadku sąd, z rażącym naruszeniem przepisu art. 328 § 2 kpc, nie uzasadnił swojego orzeczenia, należy przyjąć, że rozstrzygnięcie takie jest wynikiem proporcjonalnego rozłożenia między stronami kosztów procesu, stosunkowo do wyniku sporu (art. 100 zd. 1 kpc w zw. z art. 98 § 1 i 3 kpc oraz art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych).

Skoro powodowie wygrali proces w ok. 76 % a pozwany w ok. 24%, w takim samym stopniu strony winny partycipować w kosztach procesu, w tym kosztach sądowych.

Opłata od pozwu wynosiła 23.100 zł (462.000 zł x 5%), z czego powodów obciążał obowiązek uiszczenia kwoty 5.544 zł (23.100 zł x 24%) a pozwanego 17.556 zł.

Trzeba przy tym uwzględnić, że powodowie uiszcili z tytułu opłaty od pozwu kwotę 10.000 zł, co oznacza, że z tytułu kosztów sądowych pozwany obowiązany był im zwrócić kwotę 4.456 zł (10.000 zł – 5.544 zł) a dodatkowo należało od niego pobrać całą brakującą część tej opłaty w wysokości 13.100 zł.

Z kolei pozostaje przyjąć, mimo braku pisemnego uzasadnienia tego rozstrzygnięcia, że w/w kwota 4.456 zł została ujęta w łącznej należności w wysokości 8.232,84 zł z tytułu zasądzonych w punkcie VII wyroku na rzecz powodów kosztów procesu, obok, również rozdzielonych proporcjonalnie, kosztów zastępstwa procesowego.

Z tych przyczyn na podstawie art. 385 kpc oraz powołanych wyżej przepisów prawa materialnego i procesowego Sąd Apelacyjny orzekł jak w punkcie 1 sentencji wyroku.

Ponieważ nie zostały uwzględnione w postępowaniu odwoławczym wnioski apelacyjne żadnego ze skarżących, a drugiej strony wartości przedmiotu zaskarżenia obu apelacji były zbliżone, zaistniały przesłanki, uzasadniające wzajemne zniesienie między stronami kosztów tego postępowania.

Dlatego na podstawie przepisów art. 100 zd. 1 kpc w zw. z art. 391 § 1 pkt. 1 kpc orzeczono jak w punkcie 2 wyroku.

/-/ B. Wysocki /-/ P. Górecki /-/ M. Tomaszewski